

Figura Faggyó

Az elmúlt évadban, ha röviden is, de egy-egy bábtípus történetét, születésének körülményeit próbáltuk felkutatni. Most, szeptembertől másik úton elindulva járunk annak utána, hogy a magyar művészi bábjátékban kik voltak az elsők, kiknek köszönhetjük a hazai bábművészet kialakulását. Terveim szerint találkozni fogtok *Blattner Géza, Büky Béla, Rév István, A. Tóth Sándor, Orbók Lóránd* színházteremtő munkásságával, sőt, az első művészi bábszínházba is ellátogatunk, az 1772-73-ban épült eszterházi barokk marionettszínházba. A kutakodásban segítségemre lesz *Papp Eszter*, az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet (OSZMI) Bábgyűjteményének múzeológusa. Őt is faggatni fogom, hogy miket őriz a bábgyűjteményben, hogyan lehet a gyűjteménybe tekinteni?

Elsőként azért esett a választásom **Blattner Gézára**, mert halálának 40. évfordulója alkalmából az OSZMI egy kiállítás keretében mutatja be e kísérletező bábművész életművét. Azért is érdekes nekünk, debrecenieknek a művész életútjával megismerkedni, mert városunk szülötte.

Mielőtt azonban Vele, a művésszel megismerkednénk, nézzük meg néhány bábját! Vitéz László, az ördög, Döbrögi, Lúdas Matyi már volt színházunk vendége egy kiállítás, a *100 év – 100 báb* keretében. Ha a Párizsban készült bábok fotóit is megtekinthetjük, érdekes megállapítást tehetünk: Blattner stílusában, formáiban felfedezhető a 20-as, 30-as évek építészeti és iparmű-

vészeti irányzata, az art deco. Az art deco stílusát egyenes vonalak, geometriai tervezés jellemzi. (Eredete az art nouveau-hoz, a francia szecesszióhoz vezethető vissza, de magába olvasztotta az avantgárd irányzatok egy-egy jellegzetes elemét is: a konstruktivizmusból merítette a geometriai stilizációt, a futurizmusból a modern kor éltetését, a kubizmusból pedig a festészeti alapokat.)

Blattner Géza Debrecenben született 1893. február 15-én. Édesapja üveg-, porcelán- és képkeretező üzletében, a volt Hunyadi utcában gyermekként műtárgyak légkörében élt. Megismerkedett az oda bejáró debreceni rajztanárokkal. Itt, szülővárosában Bosznay István tanítványa volt.

1910-től 1912-ig Hollósy Simon, majd egy évét Debschnitz magán iparművészeti iskolájában töltött, aztán másfél évig járt az Iparművészeti Akadémiára. Ezekben az években életre szóló barátságot kötött Holló Lászlóval. Első gyűjteményes kiállítását több mint száz művéből 1924-ben rendezte Budapesten, a „Belvedere”-ben.

Ugyanezen év áprilisában a tárlat anyagából rendezte meg első debreceni gyűjteményes kiállítását az akkori Kereskedelmi Társulat dísztermében.

Hollósnál ismerkedett meg a bábbal. 1918 őszen hazajött, felváltva dolgozott a fővárosban, Debrecenben és Pécsen. Sokoldalú munkássága felölelte a festészet, a faragás, az iparművészet számos ágát, szívügye a művészi bábjáték volt.

1919-ben két festő társával, Walleshausen Zsigmonddal és Detre Szilárdal megalakítják a *Wayang játékok* nevű bábszínpadot Rónai Dénes igazgatásával, és Budapesten, a Belvárosi Színházban felnőtt bábelőadás-sorozatot indítanak. Balázs Béla és Kosztolányi Dezső bábdarabjait mutatták be,

A Blattner-féle billentyűs marionett

oldalról zsinórokkal mozgatott síkfigurákkal és marionettekkel.

Céljuk a magyar művészi bábjáték el- és a világgal való megismertetése volt. Az 1920-tól 1923-ig *Művészi Bábjátékok* néven működött társulatuk a Magyar Gyermektanulmányi Társaság felügyelete alatt. Szokolay Bélával megszervezte a Művészi Bábjátékok Baráti Körét.

1918-1925 között megosztotta idejét Budapest és Debrecen között. Szülővárosában is megkezdte szervezőmunkáját, de sajnos nem sok sikerrel. Mivel csak egy meglehetősen szűk kör érdeklődését tudta felkelteni, 1925-ben elhagyta Magyarországot és Párizsban telepedett le.

Ott élő magyar képző- és iparművészekkel 1929-ben létrehozta az *Arc-en-Ciel* (Szi-várvány) Bábszínházat. Munkatársai között volt *A. Tóth Sándor, Beöthy István, Csáky József, Detre Szilárd, Fried Tivadar, Huszár Imre, Jubász Jenő, Kiss Vilma, Koffán Károly, Kolozsváry Zsigmond, Marie Wassilheff, Frederic O'Brady, Olcsay-Kiss Zoltán, Prinner Antal, Rajk István, Walleshausen Zsigmond*. Szoros barátság fűzte *André Kertész*hez, a világhírű fotóművészhez. A színház első korszakában – 1934-ig – főleg groteszk és dekoratív bábpantomimeket mutattak be zenekísérettel, sík báb- és árnyfigurákkal, szobrocskákkal, illetve kesztyűs bábokkal és marionettekkel, amelyeken az afrikai, a kubista és az art deco művészet hatása érződött. Nem kötötték magukat egyetlen bábmozgatási módhoz sem, minden előadáshoz más és más anyagot és technikát alkalmaztak. Új stílusú előadásaiak nemzetközi sikereket arattak, az *Arc-en-Ciel* a modern európai bábjátászás legfőbb műhelye lett. Később egyre több dekoratív marionett

pantomimet és klasszikusabb, hosszabb szöveges darabot játszottak wayangokkal és úgynevezett billentyűs marionettekkel. Az 1937-es Párizsi Világkiállításon Madách Imre *Az ember tragédiája* című művének első francia nyelvű bemutatójával a színházi szekcióban aranyérmet nyertek.

A háború idején feleségével, Blattnerné Sulyok Helénnel, Valençay-ban telepedett meg, ahol szintén létrehozta bábszínházát. 1950 után Párizsban újjászervezte az *Arc-en-Ciel*t, amelyet 1958-ig tartott fenn. Leghíresebb előadásai: *A balász és a hold ezüstje* (Balázs Béla után), *Divatbemutató*, *Szívek, ha találkoznak*. Mintegy hetvenöt bábjátékot alkotott.

Az Arc-en-Ciel társulata, Párizs, 1930.

1958-tól ismét a festészetnek élt, elsősorban akvarelleket és grafikákat készített. Rajzain, metszetein vidéki embereket jelenített meg kedves, groteszk pózokban. Kései Szajna-parti jelenetei, tájképei sajátos technikával: a pergamen alapon "bekaparással" és színes tussal készültek.

1961-ben Budapesten, majd Debrecenben volt önálló kiállítása.

1967-ben egy nyári hazalátogatás alkalmával, július 27-én váratlanul érte a halál szeretett városában, Debrecenben. Óhidy Lehel bábtörténész a korabeli

Hajdú-Bihari Naplóban megjelent megemlékezésében ezt írja: „*Kegyes volt a sors, bogy szülővárosa földje ölelte magába*”. Itt, városunk temetőjében nyugszik.

A francia és magyar bábtörténeti szakirodalom egyaránt elismeri Blattner Géza jelentőségét. André Grevais 1947-ben megjelent *Marionnette et maironnettistes de France* című könyvében Blattnernek szenteli a legerjedelmesebb fejezetet.

Magyarországon a kiemelkedő bábművészeti tevékenységet – bábszínész, rendező, tervező, dramaturg, zeneszerző, műfordító – jutalmazó állami kitüntetés viseli a nevét. 2002 óta a Blattner Géza-díjat évente, március 15-én két művész kaphatja.

A művész egyéni kiállításai:

1912, 1924 - Kereskedelmi Társulat, Debrecen

1924 - Belvedere 24. kiállítás, Budapest

1961 - Kulturális Kapcsolatok Intézete Kiállítóterem, Budapest

1962 - Déri Múzeum, Debrecen

Válogatott csoportos kiállításai:

1929, 1931, 1937 - Függetlenek Szalonja, Grand Palais, Párizs

Művei közgyűjteményekben:

Müncheni Bábmúzeum, München – bábok, festmények

Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, Budapest – fotók, dokumentumok, bábok, önéletrajzi diasorozat

Déri Múzeum, Debrecen – festmények, grafikák

Róla megjelent írások:

Módy György - Menyhárt János.: Kiállítási katalógus, bevezető tanulmány, Debrecen, 1962.

Frank J.: Blattner Géza kiállítása, Művészet, 1961/12.

Belitska-Scholtz Hedvig: Vásári és művészi bábjátás Magyarországon 1945-ig, Budapest, 1974.

Módy György: Debrecentől Párizsig és vissza. Beszélgetés Blattner Gézával, képzőművészeti írások, Debrecen, 1978.

Lőrinc László: Egy hajdani szivárvány színei (Blattner Géza párizsi bábszínháza), Művészet, 1991/ 1-2. Művészettörténeti Értesítő, 1991, 1–2.).

Sz. Kürti Katalin: Blattner Géza (1893-1967) a festő és bábművész, Debrecen, 1988. augusztus 26.

Sz. Kürti Katalin: Debrecen képzőművészete 1919-1945, Debrecen, 1986.

Gervais: Marionnettes et Marionnettistes de France, Paris, 1947.

Historia et ars, Módy György válogatott tanulmányai, Debrecen, 2006.

(Képzőművészeti írások, 601.old)

Lőrinc László: Forradalmár a bábszínházban - Drámaiain magyar, HVG, 2007. augusztus 18.

Papp Eszter: Báb, ember és emlékezet. Színház és emlékezet, OSZMI, Budapest, 2002.

Papp Eszter: Bábszínhadi naturalizmus - Kiút vagy zsákutca?

Art Limes, 2003/1.

Blattner és a maszkbáb

Bízom benne, hogy az e rovatban említett művészek sora érdekelné fog Benneteket! Nekünk, a bábszínházban dolgozóknak mindezeket tudnunk kell ahhoz, hogy a művészetekben el tudjunk igazodni, és soha ne feledjük el, kiktől kaptuk a tudást!

Láposi Terka

André Kertész: Blattner (1925.)

A fent látható fotók az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet Bábgűjteményében találhatóak.